PROF. DR.

İZZET ÖZTOPRAK'A

Armagan

EDİTÖRLER
Dr. Cağfer GÜLER
Dr. Öğr. Üyesi Lemi ATALAY

gece kitaplığı

İmtiyaz Sahibi / Yaşar Hız
Yayına Hazırlayan / Gece Kitaplığı
Birinci Basım / Aralık 2024 - Ankara
ISBN / 978-625-425-647-9

© copyright
Bu kitabın tüm yayın hakları Gece Kitaplığı'na aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin almadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Gece Kitaplığı
Kızılay Mah. Fevzi Çakmak 1. Sokak
Ümit Apt No: 22/A Çankaya/ANKARA
0312 384 80 40
www.gecekitapligi.com / gecekitapligi@gmail.com

Baskı & Cilt
Bizim Büro
Sertifika No: 42488

PROF. DR.

İZZET ÖZTOPRAK'A

Armagan

EDİTÖRLER
Dr. Cağfer GÜLER
Dr. Öğr. Üyesi Lemi ATALAY

gece kitaplığı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7
PROF. DR. İZZET ÖZTOPRAK ÖZGEÇMİŞİ 9
PROF. DR. İZZET ÖZTOPRAK YAYINLARI.....10

PROF. DR. İZZET ÖZTOPRAK'IN AKADEMİK KARİYERİ ve ESERLERİNE DAİR

Cağfer GÜLER, Lemi ATALAY 22

KEMALİST HALKÇILIK İLKESİ ve ATATÜRK DÖNEMİ DÜŞÜNÜRLERİ TARAFINDAN ALGILANIŞI

Lemi ATALAY 22

HİLAFET ve TÜRKLER

Haldun EROĞLU 39

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ UYGULAMALARININ ÇAĞDAŞ TÜRK DÜNYASINA ETKİLERİ

Abdullah GÜNDOĞDU 73

1931 SEÇİMLERİ SİYASAL ve SİVİL TOPLUM ÜYELERİNİN TAVRI

İhsan GÜNEŞ 84

TÜRK İNKILÂBI ve ŞAHSİYET: ATATÜRK'ÜN VEFATI ve "BUNDAN SONRA NE OLACAK?" SORUSUNUN ÇÖZÜMÜ

Murat KARATAŞ 108

MİDHAT PAŞA'NIN NİŞ HALKINA HİTABI ve BAZI DEĞERLENDİRMELER

Bekir KOÇ *119*

BEKİR SITKI KUNT'UN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Yusuf KODAZ *132*

ATATÜRK ve TÜRK DEVRİMİ'NE DAİR DÜŞÜNCE ve DEĞERLENDİRMELER

Neşe ÖZDEN *148*

SOSYAL BİLİMLER ALANINDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALARDA TELEFON REHBERLERİNİN KAYNAK DEĞERİ

Serdar SARISIR *164*

ATATÜRK KIRŞEHİR'DE: TARİHSEL ZİYARETLERİN İZLERİ

Güneş ŞAHİN *178*

FALİH RIFKI ATAY ve PAZAR KONUŞMALARI: ATAY YAZININDA PAZAR KONUŞMALARININ YERİ ve ÖNEMİ

Funda Selçuk ŞİRİN *192*

LALELİ HACI MUSTAFA EFENDİ'NİN 1782 BÜYÜK İSTANBUL YANGINI SONRASINDA YENİDEN İNŞA EDİLEN EVLERİ

Ertan ÜNLÜ *203*

ATATÜRK KIRŞEHİR'DE: TARİHSEL ZİYARETLERİN İZLERİ

Güneş ŞAHİN[1]

Çalışma Mustafa Kemal Atatürk'ün hem Millî Mücadele devam ederken hem de Cumhuriyet'in ilanından sonra Kırşehir'e yaptığı ziyaretlerine odaklanmaktadır. Bu başlıkta bir metin yazılmasının temel sebebi konu ile ilgili tüm seyahatleri içine alan müstakil bir çalışmanın olmamasıdır.[2] Bu nedenle, Kırşehir'in Cumhuriyet öncesi ve sonrası tarihçesi ile ilgili kaleme alınan akademik düzeyde yapılan çalışmalarda, Atatürk'ün ilk ziyareti olan 24 Aralık 1919 ve sonraki ziyaretleri hakkında konu ile ilgili yazılar yazılsa da münferit bir çalışmanın yokluğu, bu başlıkta bir metin yazmanın temel amacı olarak belirtilmelidir. Atatürk'ün 1919'dan başlayarak Kırşehir'e gerçekleştirdiği 1924 ve 1934 ziyaretlerinin ele alındığı çalışma, söz konusu ziyaretlerin tarihsel anlamını da irdelemeyi hedeflemektedir.

Millî Mücadele'nin Samsun'dan başlayarak kongrelerle devam eden süreci, Batı Anadolu'ya daha yakın olabilme eğilimini doğurmuştu. Kongreler dönemi çalışmanın sınırlılıklarında olmamakla birlikte, Sivas'ta 16-28 Kasım 1919'da gerçekleştirilen komutanlar toplantısından bahsetmek yerinde görünmektedir. Heyet-i Temsiliye üyelerinin ve birçok kolordu komutanın katıldığı toplantıda: *"Amasya Görüşmeleri'nin (20–22 Ekim 1919) Mustafa Kemal Paşa ve Bahriye Nazırı Salih (Hulusi Kezrak) Paşa arasında yapılan anlaşma 5 protokol halinde somutlaştırılmış ve görüşülen en önemli sorun Meclis'in nerede toplanacağı konusu"* olmuştur. (Aytepe, 20/05/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sivas-komutanlar-toplantisi/?pdf=3372 adresinden erişilmiştir). Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'a toplanıp toplanmaması tartışılmış ve Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanmasına karar verilse de Anadolu'da seçilen mebusların İstanbul'a gitmeden nerede toplanacakları ve görüşecekleri de konuşulmuş; netice olarak Heyet-i Temsiliye'nin Eskişehir yakınlarına ta-

1 *Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. E-mail: gunessahin@comu.edu.tr ORCID: 0000-0003-4245-9760.*

2 Ayrıca Bkz. Yılmaz A. (2024). *İstiklal ve İhtilal'in Bozkır Serüveni (Kır-Şehri),* Barış Kitap Basım Yayın, Ankara.

şınması kararlaştırılmıştır. Buluşma yeri olarak Ankara'nın seçilmesinde, coğrafi konumunun rahat bir bölgede ve İstanbul'a trenle bağlanıyor olması etkili olmuştur. (Aytepe, 2002, s. 34). Ankara'nın milli direnişin merkezi olacağı fikri gizlidir. Bu gizlilik havası içinde, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Kayseri ve Kırşehir üzerinden hareket etmeyi tercih etmişlerdir. (Mumyakmaz Güzel, 2021, 20/05/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemal-pasanin-ankaraya-gelisi-27-aralik-1919/?pdf=3454 adresinden erişilmiştir). Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekilerin, Ankara istikametine doğru giden bu yolda, şüphesiz milli mücadelenin ilk dönemleri için Anadolu'da var olan havayı solumak, halkı gözlemlemek gibi bir amaçları da vardır. Nitekim Cebesoy'un Milli Mücadele Hatıralarındaki ifadeleri bu yargımızı doğrular niteliktedir:

> "… Kayseri'deki Kilikya'nın kurtuluşu hazırlıklarını ikmal ettikten sonra Kırşehir yolu ile Ankara'ya hareket etmiştim. Bu yolu seçmemizin iki sebebi vardı. Bir iş Sivas'ta bulunan temsil heyetinin bu yoldan Ankara'ya gelmesini kararlaştırdığımızdan yol boyunca alınması gereken tedbirleri bir an önce almak, ikincisi ise Kayseri ve Kırşehir gibi Orta Anadolu'nun ehemmiyetli şehirleriyle muhitlerindeki milli teşkilatın durumunu mahallerinde incelemekti. Kayseri Kırşehir ve muhitlerinde gerek teşkilattaki inkişafı ve gerekse milli heyecanı memnuniyetle görmüştüm." (Cebesoy, 1953, s. 263).

Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın Kırşehir'e gelişlerinin ilki, Temsil Heyeti'inin Ankara'ya varmak için yola çıkmaları ile başlayan seyahatleridir. Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti, Sivas'tan Ankara'ya gitmek üzere 18.12.1919'da yola çıkmışlar, Kayseri'den Himmetde'de- Mucur'a gelmişler buradan da Hacıbektaş'a hareket etmişlerdir. (Ünsal, Karaköse, Tuğluca, Özüçetin , 2013, s. 226-238). Metnimize burada bir parantez açmak gerekir. Çünkü söz konusu seyahat; Mucur'dan Hacıbektaş'a, Hacıbektaş'tan Kırşehir istikametine doğru gerçekleşmiştir.

Mustafa Kemal Paşa Mucur'da (21.12.1919)

Kayseri-Himmetdede'den hareket eden Mustafa Kemal Paşa ile Temsil Heyeti'ne Himmetdede-Mucur arasında bulunan Topaklı Köyü sınırına kadar Kayseri atlıları, Topaklı'dan sonra ise Kırşehir atlıları rehberlik etmiştir. Aralıklarla yağan kar ve yağmurdan tamamen çamurlaşan yolda güçlükle ilerleyebilen heyet, ancak 21 Aralık Pazar günü saat 20.30'da Mucur'a gelebilmiştir. Mustafa Kemal Paşa, geceyi Mucur Kaymakamlık binasında geçirmiş ve ertesi sabah iki otomobille Hacıbektaş'a hareket etmişlerdir. (http://www.kirsehir.gov.tr/tarihce Erişim Tarihi: 15.05.2024). Dönemin Mucur Kaymakamı Ahmet Cevdet Akın'ın Sırrı Kardeş ile 1948 yılına ait mektuplaşmaları Mustafa Kemal Paşa'nın Mucur izlenimlerini anlamamız açısından kıymetli görünmektedir:

> "… Büyük Atamız, 21 Aralık 1335'te Sivas Kongresi'ni müteakip kaymakamı bulunduğum Mucur kazasına teşrif etmişlerdir. 150 kadar silahla mucur atlıları ebedi şef huzurunda cirit oynamışlar, milli davamız uğrunda her fedai cana hazır olduklarına ahd-ü peyman etmişlerdir. Mucur kazasındaki vahdet ve uhuvvet-i milliyeden çok memnun kalmışlar, üç gün misafir kalmak suretiyle bütün ilçeyi garik-i şeref ve mefharet kalmışlardır. Nitekim güzergahtaki kazalarda bir gün bile misafir kalmamışlardır." (Kardeş, 1950, s. 9-10).

Kırşehir Valiliği'nin tarihçe kısmında ise Kaymakam Cevat Akın Bey'in heyetin Yenice Çiftliği'nin ardından Hacıbektaş'a gideceğini zannettiğinden herhangi bir hazırlık yapmadığı belirtilmektedir. (http://www.kirsehir.gov.tr/tarihce Erişim Tarihi: 15.05.2024). Kaymakam Bey, Sırrı Kardeş'e yazdığı ilk mektubunda değerli notlarını kaybettiğini; ancak ikinci mektupta hatıralarının tarafsızlığını Mucur'da güveneceği birinden teyit edebileceğine dikkat çeker ve devam eder: Mucur'da o zaman baş öğretmen olan Servet Hanım'ın dokuz yaşındaki kızı Meliha tarafından, Mustafa Kemal'in Mucur'a gelmesi sebebiyle bir şiir okunmuştur:

> "…Takdime şitap ettiğimiz şu çiçekler,
>
> Mahsulü gülistanı vatandır, ne saadet,
>
> Devşirmesine müftehiren verdik emekler,
>
> Lütfeyle kabul et efendim, eyle inayet.
>
> İş bu ruzu mesadetle bâkemali iftihar,
>
> Gülistan grip de lane verdi berkarar,
>
> Desti masumanemizle topladık birkaç çiçek." (Kardeş, 1950, s. 11).

Mektubunda Servet Hanım'ın hatıralarına da yer veren Cevat Akın Bey:

> "… Paşa'ya bir demet çiçek takdim edildi, kendileri teşekkür etti. Buna mukabil bir nutuk söylemiş iseler de hatırımda değildir. Mucur'da kaldığı süre zarfında küçük talebeleri yanına çağırarak onlarla görüşür ve meşgul olurlardı. Bu küçük kasabada gördüğüm hürmeti ve çocuklardaki zekayı hiçbir yerde görmedim diyen Kemal Paşa'nın Servet Fikret Hanımefendiye bir yazı ile takdirname verdiği kaydedilmektedir."

ifadelerini sade bir dille anlatmaktadır. (Kardeş, 1950, s. 12).

Ancak bu yazının aslının görülmediği ve sadece içeriğine ait bir suretin tedarik edildiği yine açık bir biçimde, sonraki sayfada, ifade edilmektedir. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa'nın Servet Hanım'a takdim ettiği iddia edilen belge ile ilgili, yaptığımız taramalarda da somut bir belgeye ulaşılamamıştır.

TBMM'nin IX. Dönem CHP Kırşehir Milletvekillerinden, 1908 Mucur doğumlu Halil Sezai Erkut'un (TBMM Albümü, 2010, s. 576), iptidai mektebe devam ederken Sırrı Kardeş'e aktardığı hatıralarındaki Kemal Paşa ziyareti ise şöyledir:

> "…Bütün arkadaşlarıma tabur halinde, Mustafa Kemal'i yağmurlu bir günde karşılamaya gittik. Şimdiki adalet binasının önünde bekliyorduk. Misafirler geldi. Mustafa Kemal hepimizle ilgilendi. Dudaklarımda sıtmadan dolayı uçuk yarası vardı. Çocuğum bu nenden oldu? Diye sordu. Sıtmadan efendim dedim. Yanındaki zata dönerek ilaç vermesini söyledi. Bir kutu krem verdiler bana ve bunu yarana sür, elini sürme dediler…" (Kardeş, 1950, s. 13).

Sırrı Kardeş Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Mucur ziyaretlerini sonraki yıllarda Mucur Belediye Başkanı Mehmet Bahadır, Halkevi Reisi Avukat Ahmet Yücesan, o zamanlar kazada nüfus kâtibi olan Şücaadiin Erdem beylerden de dinlemiştir. Kardeş'in dinlediklerinden, ayırt edici olarak nitelendirebileceğimiz şu bilgi,

> "…kaymakam misafirleri için hükümet dairesinde gereken hazırlıkları yaptırmıştı. Hükümet konağına girmeden önce Müftü İsmail Hakkı Efendi uzun bir dua okudu. Tanrıdan muvaffakiyetler diledi. Mustafa Kemal ve arkadaşları kaymakam odasına girdiler. Biraz sonra Belediye Reisi Nuri, azadan Hacı Süleyman Tevfik, Hacı Emin, Derviş Mehmet, Hayri efendiler şehir adına beyan-ı hoşamedi eylediler…" (Kardeş, 1950, s. 14-15).

Kırşehir Valiliği sayfasından öğrendiğimiz Kaymakam Cevat Bey'in hazırlıksız yakalanma ifadesi ile çelişse de Mazhar Müfit Kansu'nun anılarında Mucur'dan Hacıbektaş'a gidileceğini, ancak Mucur'a varıncaya kadar bunun gizli tutulduğunu ifade etmesi söz konusu hazırlıksız yakalanma durumunu anlaşılır hale getirmektedir. (Kansu, 1997, s. 487).

Mustafa Kemal Paşa Hacıbektaş'ta (23.12.1919)

Mustafa Kemal Paşa'nın Mucur'dan Hacıbektaş'a gelişinden önce Ali Fuat Cebesoy hatıralarında, kendisinin 11-12 Aralık gecesini Hacıbektaş'ın Orta ve Doğu Anadolu'nun en tanınmış ve sevilen şeyhlerinden Cemalettin Çelebi'nin nezdinde misafir olarak geçtiğini ifade etmektedir. (Cebesoy, 1953, s. 263). Millî birlik ve beraberliğe gerekli desteği vereceğini söyleyen Çelebi'nin sözünde sonuna kadar durduğunu ekleyen Cebesoy, yönünü Ankara'ya çevirmiştir. Cebesoy, Vakit Gazetesi'ndeki Ankara'dan Kayseri'ye başlıklı tefrikasında da Cemalettin Çelebi'nin *"...paşam, milli birliğe ve beraberliğe, teşkilata elimden gelen maddi-manevi yardımı yapacağım..."* ifadeleri ile sözünde durduğunu tekrar etmektedir. (A. F. Cebesoy'un Hatıraları, Vakit, 03.07.1952, s. 4.) Mustafa Kemal ve beraberindekiler ise 23.12.1919'da Hacıbektaş'a gelmiştir. (Kardeş, 1950, s. 18).

Sırrı Kardeş'in 1950'de kaleme aldığı eserinde, Kardeş, Mustafa Kemal'in Hacıbektaş izlenimleri ile ilgili Çelebi'nin oğlunda olduğunu düşündüğü belgelerden[3] yeterince istifade edemediğini kaydetmektedir. Fakat döneme ait diğer anı ve telif eserlerden edindiğimiz bilgiler ışığında, Alevi-Bektaşi vatandaşların Millî Mücadele'ye ve Mustafa Kemal'e destek vereceği zaten bilinen bir durumdur. (Erdoğan, 2021, s. 204). Kansu, seyahatin Hacıbektaş ile ilgili olan anılarında oldukça kıymetli detaylara yer verir. Paşa'nın Cemalettin Efendi ile Kuvayı Milliye hakkındaki şu fikirleri çalışmamızın gidişatı için uygun görünmektedir.

> "…Ve Paşa, Çelebi ile görüşerek, tamamen Kuvayı Milliye'ye taraftar olduğuna dair söz aldı ve buraya gelmekten maksadımız da hasıl oldu. Bu müzakere pek uzun sürmedi. Çelebi Efendi derhal vaziyeti kavradı ve adamlarına lazım gelen talimatı vereceğini vadetti. Paşa'nın, vaziyet ve giriştiğimiz mücadele hakkında verdiği tafsilat Çelebi'nin nazarı dikkatini celp etti. Hatta Çelebi daha ileri giderek cumhuriyet taraftarlığını ihsas ettirdi ise de Paşa zamanı olmayan bu mühim mesele için müspet veya menfi bir cevap vermeyerek gayet tedbirli bir surette müzakereyi idare etti…" (Kansu, 1997, s. 494).

Mustafa Kemal ve beraberindekiler, Çelebi Cemalettin Efendi tarafından misafirperverlikle karşılanmışlardır. Nitekim Paşa, Ankara'ya döndükten sonra da dergahla iletişimini hiç koparmamıştır. Nitekim Cemalettin Efendi TBMM'nin birinci döneminde Kırşehir'den milletvekili seçilmiştir. (TBMM I. Dönem Meclis Albümü (1920-1923), 2022, s. 659). Mustafa Kemal Paşa'nın Hacıbektaş'a gelişi Hacıbektaşlılar arasında büyük heyecan uyandırmıştır. O dönem 'Deli İmamın Halil Efendi' Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Reisidir. Heyet-i Temsiliye Reisinin Çelebiyle olan görüşmelerine dair bir beyanname neşredildiği söylense de buna dair bir vesikaya ulaşılamamıştır. (Kardeş, 1950, s. 18). Kırşehir'in CHP'den 7. Dönem Milletvekili İbrahim Turan[4] (TBMM Albümü 1920-2010, 2010, s. 408) ile mektuplarına yer veren Kardeş, Mustafa Kemal'in Hacıbektaş ziyaretleri ile ilgili yukarıda ifade ettiğimiz benzer bilgileri aktarmaktadır.

Mustafa Kemal Paşa Kırşehir'de (24.12.1919)

Kongre heyetinin Kırşehir'e geleceği haberi şehirde dalga dalga yayılmış, sevinç içinde olan Kırşehirliler Mustafa Kemal ve beraberindekileri görmek üzere Mucur'a ve Hacıbektaş'a gitmişlerdir. Havanın soğuk ve yağmurlu olmasına rağmen heyecanlı bir hazırlık başlamıştır. Kırşehir atlıları şehre beş km uzaklıkta bulunan Gölhisar'da yerlerini almışlardır. Kılıççı Köprüsü'nün üzerinde biriken vatandaşlar, mektepliler, memurlar misafirlerini beklemişlerdir. (Kardeş, 1950, s. 23). Kılıççı Köprüsü ile il-

3 Çelebi'nin oğlu, uzun zamandan beri Çorum tarafında ticaretle meşgul olduğundan dolayı esaslı bir şey öğrenemedim. (Kardeş, 1950, s.17).

4 Ayrıca bkz. (Ünsal, Karaköse, Tuğluca, Özüçetin , 2013, s. 366).

gili burada bir ayrıntı vermek yerinde olabilir. Yurdakul'un anılarından öğrendiğimize göre; *"... Kılıçözü çayının ikiye bölündüğü yeşil Kırşehir'e gelen Büyük Atatürk'ün 10 km aşan bağ-bahçelerinden şehre girerken 'anladık, kırı kır ama şehri nerede?'* diye söylediğinden bahsedilmektedir. (Yurdakul, 1962, s. 5).

(Kılıççı Köprüsü Krt_008375 .İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv)

Cevat Hakkı Tarım'ın Habib Arıöz'ün anılarından aktardıklarına baktığımızda ise o tarihi günde oluşan şehirdeki manzara şu şekildedir:

> "…Kırşehir'de kalacakları haberi yayılır yayılmaz 24 Aralık sabahı yedisinden yetmişe kadar halk onun nurlu yüzünü bir an önce görmek için atlar arabalarla; at ya da araba bulamayanlar yaya olarak Mucur ilçesi istikametine doğru yola dökülmüşlerdi. Kasabada mevcut okulların öğretmen ve öğrencilere Kayseri şosesi üzerinde bulunan yenice mahallesi münasip bir noktasında saf saf dizilmişler, sabırsızlık ve heyecan içinde bekliyorlardı. Ben o zaman ortaokul tarih coğrafya ve jimnastik öğretmeniydim. Kuşluğa doğru ağır ağır ilerleyen bir otomobil… içinden inen Mustafa Kemal ve arkadaşları bize doğru yaklaşıyorlar. Sevinç ve neşe içinde kıvıl kıvıl yaşanan yerlerinde duramayan yavrular: 'babamız kurtarıcımız!' diye avaz avaz bağırıyorlar. Kendisi birer birer ellerimizi sıkıyor, teşekkür ediyor…*"* (Tarım, 1956, s. 9).

24 Aralık 1919'da Hacıbektaş'tan Kırşehir'e varan Mustafa Kemal ve heyetini karşılayan ve çay ziyafetine davet eden Kırşehir Gençler Derneği ekibinde M. Sıtkı Doğu (Hacıbey) ve Mustafa Hilmi Nural bulunmaktadır. (Kardeş, 1950, s. 22). Kırşehir Gençler Derneği[5] Millî Mücadele'ye katıl-

5 Kırşehir Gençler Derneği, 8-10 maddelik bir nizamname ile Şubat 1918'de kurulmuştur.

mak ve destek vermek isteyen gençler tarafından kurulmuştur. Heyetin gençler derneğine ziyaretleri, Kırşehirliler için unutulmaz anlardan biridir. Gençler birliği üyeleri adına teşekkürlerini sunan Sıtkı Doğu Bey, M. Hilmi ve genç azaların sorularını cevaplayan Mustafa Kemal Paşa herkesin içindeki kudreti *"... terakki yolunda medeniyetler kuracağız, Mensup olduğumuz milletin tarihi dünyanın tanıdığı en büyük varlıktır..."* sözleri ile bir noktaya topladı. (Kardeş, 1950, s. 27). Kendisinin aşağı dipnotta verdiğimiz Gençler Derneği'ndeki önemli konuşma ise tarihi bir vesika niteliğindedir. Uzun'un konuyla ilgili çalışmasında da ifade edildiği üzere, gençler derneğindeki tarihi görüşmeden sonra, Mustafa Kemal Paşa ve heyet üyeleri dinlenecekleri eve geçmişlerdir. (Uzun, 2006, s. 71).

Ömer Aydın Genç, Atatürk'ün Heyet-i Temsiliye Reisi sıfatı ile 24 Aralık 1919'da Sivas'tan Kırşehir'e geldiği günlerdeki rolünü kendi kaleminden şu ifadelerle anlatmaktadır:

> "Atatürk'ün Kırşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne gönderdiği tebliğler ve çektiği telgraflar Kırşehir askerlik şubesi reisi Yüzbaşı Ali Haydar Bey vasıtası ile bana verilmiştir. Ben de vaziyetten halkımızı haberdar kılarak, onları yurt müdafaası için ayaklandırmaya çalıştım. Arz ettiğim tamimlerden bir kısmı hala yanımdadır. Kırşehir'den Sivas Kongresi'ne murahhas olarak yola çıkacağım sırada kongre müzakeratını ikmal ederek dağılmıştı. Fakat Atatürk, Heyet-i Temsiliye arkadaşları ile birlikte Kayseri'ye ve Kayseri'den Kırşehir'e uğrayarak Ankara'ya teşrif buyurmuşlardı. Kırşehir'e muvasalatlarında bütün mekteplerin talebelerini bir araya cem ile istikballerine koşmuş ve geceleyin bir fener alayı tertip ederek ikamet buyurdukları eve gitmiş, orada vatan ve milletimizin istiklali etrafında bir nutuk irad etmiştim. Nutkuma; İstanbul'a gitmeyiniz burada birlikte çalışalım sözleri nihayet vermiştim. Bu nutkun ne kadar iyi bir intiba bıraktığını, sonraları Atatürk'ün yüksek huzurlarıyla şeref olduğum zamanlarda, Kırşehir'de geçirdikleri o gecenin tezahüratını kaydı işaretle hakkımda izhar buyurdukları kıymet yetmeyen teveccüh ve iltifatlarından anladım bunu, hayatımın en mukaddes hatırası olarak tekrarlamaktan kendimi alamıyorum. Bu teveccüh ve iltifatlara Fahrettin ve Naci paşalar gibi birçok zevat dahi bizzat şahit olmuşlardır. Hülasa meşrutiyet inkılâbından beri icap ettikçe halka hitap etmekten geri durmuyorum. En büyük emelim mukaddes cumhurluğumuzun ışıkları altında yurdumuzun ve ulusumuzun yeryüzünde eşsiz sayılacak

Kardeş 'in Reşat Özdeş'in (Garipoğlu) mektubundan aktardığına göre, Paşa dernek nizamnamesini incelemiştir: *"...dernek namına bir arkadaş; bizleri çok sevindirdiniz, memleketimize şeref verdiniz. Paşa dernek nizamnamesini isteyerek göz gezdirdi. Bazı cümlelerinin altına çizgiyle işaret koyduktan sonra ayağa kalktı ve 'sevgili gençler, sizin gösterdiğiniz heyecanlı tezahürden çok mütehassıs olduk. Esaret tehlikesine düşen, hürriyet ve istiklalini temin hususundaki davamızın hususiyetini inanmış olduğumuza kanaat getirerek nizamnamenizin çizdiği esaslar cidden takdir edilir mahiyettedir. İleride hepinizin şerefli başarılar yolcusu olduğunuzu görmekle iftihar ederiz'* sözleri ile dinleyicileri hislendirmişti. (Kardeş, 1950, s. 34-38, 39).

bir tekâmül ve tealiye mazhariyetini görerek gözlerimi kapamaktan ibarettir.." (BCA. 490.01.943.656.1.52).

Atatürk'ün 24 Aralık 1919'da Kırşehir gelişinin 1948'de 27. yılı dolayısıyla Ziya Kılıçözü, Ömer Aydın'ın aziz ruhuna itafen tarihi günün anısına bir yazı kaleme alır. Mustafa Kemal'in misafir olduğu Çopur Sait Efendi konağındaki o gün şöyle tasvir edilir:

"O, balkonda... Rahmetli Ömer Aydın Bey Hocamız, halkın duygularını coşkun bir dille anlattı ve sonra; derin bir ilahi sessizlik coşkun alkışlarla çınladı... Gözler onun gözünde, halk ve gençlik bir kalp olarak onu dinliyor o söylüyor..., O Namık Kemal'in meşhur "Vatanın bağrına düşman dayarsa hançerini, Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini" dizelerini okudu. Heyecan derin ve içli bir teessüre dönmek üzere idi. Halk bu müjdenin verdiği sevinçle sabahlara kadar heyecan dalgaları içinde yaşadı. O'nu doğan güneşle beraber Ankara'ya uğurladık." (Kılıçözü, 1948, s. 9).

Atatürk'ün 24 Aralık 1919'da Kırşehir'i Ziyaretinde kaldığı Çopur Sait Efendi Konağı (Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, FK38_G12_B12001).

Atatürk'ün 24 Aralık 1919'da Kırşehir'i Ziyaretinde kaldığı Çopur Sait Efendi Konağı. Arka Cepheden (Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi, FK38_G12_B12001).

Ankara'ya geçişlerini Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Halil Gürbüz'den aktaran Kardeş, *"...Sabahleyin çok erken uyanan misafirler, basit bir kahvaltı yaptılar. Hükümet konağına geleceklerini ve oradan Ankara'ya gideceklerini öğrenen halk sokakları doldurmuş, onu bekliyorlardı. Mutasarrıflıkta kısa bir dinlenmeden sonra merdivenlerin başında görünen Mustafa Kemal coşkun bir sevgiyle karşılandı. Herkese ayrı ayrı veda ederek ayrıldılar..."* (Kardeş, 1950, s. 31). Paşa ve beraberindekiler, 25 Aralık günü Kırşehir'den ayrılarak Kaman, Çiçekdağı ve Beynam'dan sonra 27 Aralık 1919 günü Ankara'ya ulaşmışlardır. (Uzun, 2006, s. 72).

İşte bu tarihi an, Mustafa Kemal ve Temsil Heyeti'nin Sivas'tan Ankara geçerken, Kırşehir'e gelmeleri ve kaldığı gün olan 24 Aralık günü[6] hala resmi törenlerle gününüzde de kutlanmaktadır. Kırşehir gibi işgale uğramamış ve kurtuluş günü olmayan bir kent için bu ziyaretin anlamı oldukça değerlidir. Mustafa Kemal'in "sadece geçerken uğramanın" ötesinde; aslında bir kamuoyu yoklaması niteliğine haiz söz konusu ziyareti ve halkla kucaklaşması Kırşehirlileri çok mutlu etmiştir. Halk Mustafa Kemal'i bağrına basmış ve Anadolu misafirperverliğinin en yüksek şuuru ile karşılamıştır. Atatürk'ün Kırşehir'e ziyaretlerini anma kutlamaları sonraki yıllarda büyük bir coşku ile sürmüştür. 24 Aralık günü kutlamaları ile ilgili birkaç örnek vermek yerinde olabilir. Örneğin, 1937'deki 18.

6 *"Atatürk'ün Sivas'tan Ankara geçerken, Kırşehir'e geldiği ve kaldığı gün olan, 24 Aralık her yıl etkinliklerle kutlanmaktadır."*, Belediyeler Dergisi, S. 29, Ocak, 1938, Ankara, s. 56.

yıldönümü kentte canlı etkinliklerle kutlanmıştır. 24.12.1937 saat 14.30'da Kırşehir Valisi ve CHP Vilayet Başkanı Mithat Saylam, Cumhurbaşkanı Atatürk'e hitaben çektiği telgrafta o günkü coşkuyu *"On sekiz yıl önce Kırşehirlilere ve Kırşehir gençlerine esirgemediğiniz iltifatın şükran ve minnetleri bugün iftiharla tekrarlandı. İl halkının saygı ve minnetlerini arza yüksek izinlerini dilerim."* sözleri ile paylaşmıştır. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1-504). Belediye Başkanı Turgut Çopur da, *"Cumhur reisimiz Ulu Atatürk'e, buraya ayak başınızı sevinçle ve heyecanla hatırlayan Kırşehirliler bağlılıklarını tekrar ile saygılarının kabulünü dilerim"* ifadelerini kullanmıştır. (Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Yer No: VII-2-C Fihrist No: 1-498).

Mustafa Kemal'in Kırşehir'e ikinci gelişleri 1924 yılının sonbahar aylarına tesadüf etmektedir ve Afyon'dan başladığı yurt gezisi Marmara, Karadeniz'den Doğu Anadolu Bölgesi istikametinde devam etmiştir. Kayseri'den 15 Ekim 1924 günü Yozgat'a yola çıkan Gazi (Doğan, 2017, s. 19) 17 Ekim 1924 saat 17:00 sularında eşi Latife Hanım ile Kırşehir'e uğramışlardır. Yılmaz'ın ifadelerine göre

> "… Doğu seyahatinden dönüşü o zamanki adıyla Şarkikarahisar'a uğrayışı ardından, Sivas, Kayseri ve Yozgat'tan sonra Kırşehir'e gelir. Atatürk, 17 Ekim 1924'de eşi Latife Hanımla Kırşehir'e gelişlerinde şehrin dışında Vali Atıf Bey, Belediye Başkanı Baktıroğlu Ziya Bey, Daire Başkanları halk tarafından heyecan ve sevgiyle karşılanmıştır. Hükümet Konağı önünde özellikle kadınların yoğunluğu dikkat çekmiş, Öğretmen Habip Arıöz kendi ünlü nutkunu burada Atatürk'ün huzurunda hoş geldiniz selamlamasının ardından okumuştur." (Yılmaz, 2024, s. 158).

Mustafa Kemal'in Kırşehirlilerle üçüncü teması diyebileceğimiz karşılaşma, 20 Eylül 1928'de Yerköy'de gerçekleşmiştir. Ancak Mustafa Kemal'in 1928'de Kırşehir halkı ile bir araya gelmesi resmi bir ziyaret sebebi ile değildir. 1928'de Yerköy İstasyonu'nda kendisini görmeye gelen Kırşehirlilerle buluşması Mustafa Kemal'in Yerköy'e geleceklerini haber alması ile gerçekleşir. (Şahin, 2017, s. 234). 1928 yurt gezilerinin önemi, yeni kabul edilen harf inkılabının halk nezdinde etkisinin ne olduğunu gözlemlemek açısından dikkate değerdir. Yerköy'de Cevat Hakkı Tarım'ın Atatürk ile yeni harflerle ilgili tecrübeleri anılarına konu olmuştur. (Tarım, 1956, s. 15).

Paşa'nın Kırşehir'e son gelişi ise 1 Şubat 1934 tarihinde gerçekleşmiştir. Ziyeret, 3 Şubat 1934 Cumhuriyet Gazetesi manşetine "Kırşehirliler Büyük Gaziyi candan tezahüratla teşyi ettiler" başlığı ile yayınlanır. Yazıda o güne dair şu ifadeler kullanılmıştır.

> "Reis-i Cumhur Hz. 31/1 gecesi Çankaya'dan maiyetle beraber 01.40'ta müfarekat bulunarak Bala üstünden Kırşehir istikametine hareket ederek ve gece saat 05.30'da Bala'ye gelmişlerdir. Orada iki saat kalarak hükümet, fırka erkanı ve halk ile konuşmuşlardır. Ardında Bala'dan halkın tezahüratı arasından Kaman üzerinden Kırşehir'e seyahatlerine devam etmişlerdir. Devamlı kar, yağmur ve tipinin devam ettiği müşkül yolculuk on altı saat devam etmiştir. Reis-i Cumhur Hz., Kaman şimalinde Kırşehir Valisi tarafından istikbal edilmiş ve halkın coşkun ve samimi tezahüratıyla karşılanmıştır." (Cumhuriyet, 02.02.1934, s. 1).

Hükümet ve fırka temsilcileri görüşen Gazi, geceyi vali konağında geçirmiş ve buradan öğleden sonra saat 03.00'de Yerköy'e hareket etmiştir. Halk ve gençler kendisini onuncu yıl yıl marşı ile karşılaşmışlardır (Cumhuriyet, 05.02.1934, s.1) Kendisinin halkla bir arada olması, devrimleri izah etmesinin yanında; gittiği yerlerde gördüğü eksikliklerin giderilmesini yönünde çalışmalar başlatılması için direktifler vermesi de önemlidir. Örneğin, Yerköy ziyaretinden sonra çamlığın, kaplıcaların imarını ve Yerköy-Yozgat arasındaki yolun asfaltlanmasını istemiştir. Bu yönde çalışmalar derhal başlatılmıştır. (Hakimiyet-i Milliye, 09.02.1934, s. 4). Geceyi Yerköy'de trende geçiren Atatürk, ertesi gün Kayseri'ye hareket etmiştir. (Vakit, 05.02.1934, s. 2).

Falih Rıfkı Atay'ın 'Kırşehir' başlıklı makalesi Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde 7 Şubat 1934'te yayınlanır. Makale 1930'lu yıllarda bozkır coğrafyasının genel karakteristiğini anlamamız açısından dikkate değerdir.

> "Akşam üstü Kırşehir'e varabilmek için Ankara'dan sabaha doğru yola çıkmak lazımdı. Yol, o kadar uzun değildir. Otomobil bu 190 km yolu üç buçuk saatte alabilir. Biz on beş buçuk saat çamur batağı, çukur, kar ve tipi arasında yuvarlandık. Gölbaşından sonra kırçıl bir istep bütün köyleri ve kasabaları tam bir tecerrüt içine gömmüştür. Karın üstünde yayılmış bir çamur gibi ancak kerpiç damları görünen köyler 1 Şubat günü sis ve pus arasından Gazi rüyası gördüler… Hiçbir güçlük onu yolundan alıkoymaya, göreceğini görmekten menetmeye kâfi değildi. İzsiz ve tipili platoların kar sağanağı içinde bata çıka emekleyen bu kafile, Asya bozkırlarındaki sefer heyetlerini andırıyordu. Ara sıra, çıplak dağlardan son meşe köklerini söküp eşeklere yükleterek kasabaya giden köylülerle yorganlarını bürünmüş, atlarını keçelemiş, boş ufuklara doğru dalıp giden yolculara rast geliyorduk… Bilseniz Gazi'yi kadınlı erkekli bütün halk nasıl kucakladı? Karı kendileri dökmüşler, çamur kendi kusurları imiş gibi özür ediliyorlardı. Hayır, siz ve hepimiz imparatorluğun çilesini çekiyoruz. Cumhuriyetin sizi kucaklamak için Ankara'dan uzanmış olan kolu, Yerköy'den geçiyor sizi pek yakın bir günde oraya 70 dakikada götürecek olan şoseyi gene o döşeyecektir." (Atay, F. R. *Kırşehir,* Hakimiyet-i Milliye, 07.02.1934, s.1).

Sözleri ile Gazi'nin Kırşehir'e ziyaretini ve Kırşehirlilerin yaşadığı coşkuyu anlatmaktadır.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk'ün Millî Mücadele devam ederken ve Cumhuriyet ilan edildikten sonra Kırşehir'e gerçekleştirdiği ziyaretler, tarihi olarak derin anlamlar içerir. Kırşehir'den geçerken uğramanın ötesinde, Ankara'nın milli direnişin merkezi olacağı fikri gizlilikle yürütülmüştür. Kongrelerden Ankara'ya devam eden süreçte ise Orta Anadolu'nun fiziki şartlarının gözlemlenmesi ve halkın inkılap şuuruna nasıl yaklaşacağını anlamak açısından bölgeyi görmek/tanımak önem arz eder. Mustafa Kemal ve beraberindekilerin ilk ziyareti yeni kurulacak devletin meclisinin nerede kurulacağına odaklandıkları bir dönemde gerçekleşir. Kırşehir halkının kendilerine olan samimi ve coşkulu yaklaşımı, Mustafa Kemal'i oldukça memnun etmiştir ki, Kırşehir gençleri için, *"...sizin gösterdiğiniz heyecanlı tezahürden çok mütehassıs olduk."* ifadelerini kullanmıştır. 1924 yılında Latife Hanım'la beraber Kırşehir'e ikinci gelişleri ve üçüncü resmi ziyaretleri de 1934'te gerçekleşmiştir. Tarihi ziyaretlerin tamamında yöre halkı ile etkileşim sağlanmış ve sonrasında da vilayetin ihtiyaçları giderilmeye çalışılmış; eğitim, kültür, sağlık ve imar alanlarında pek çok yatırım gerçekleştirilmiştir. Söz konusu yatırımlar Kırşehir gibi küçük bir Orta Anadolu kentinde Atatürk'ün ilerici düşüncelerinin nasıl somutlaştığını göstermektedir. Nitekim bir liderin bölgeye olan sade bir ziyaret gibi görünse de Türkiye'nin modernleşme sürecinin önemli bir parçasıdır; Kırşehir'in tarihi ve kültürel mirasını anlamak için de kritik bir öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

Resmi Kaynaklar

T. C. Cumhurbaşkanlığı Arşivi

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi

İBB Atatürk Kitaplığı

Süreli Yayınlar

Cumhuriyet

Hakimiyet-i Milliye

Vakit

Belediyeler Dergisi

Filiz Dergisi

Araştırma ve İnceleme Eserler

Aytepe, O. Sivas Komutanlar Toplantısı. 20/05/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sivas-komutanlar-toplantisi/?pdf=3372 adresinden erişilmiştir.

Aytepe, O. (2002). *85. Yılında Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya Gelişi.* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi S. 29-30, Mayıs-Kasım, (31-38).

Atay, F. R. Kırşehir, *Hakimiyet-i Milliye,* 2 Şubat.

Cebesoy, A. F. (1953). *Millî Mücadele Hatıraları,* Vatan Neşriyat, İstanbul.

Cebesoy, A. F. (1952). *Vakit,* 03 Temmuz.

Doğan H. (2017). *Mustafa Kemal Atatürk'ün Yozgat Gezileri,* Milli Kültür Araştırmaları Dergisi, C. 1, S.2, (18-23).

Erdoğan, H. (2021). *Hacı Bektaş Veli Dergahının Birinci Dünya Savaşi İle Milli Mücadele Dönemindeki Tutumu Ve Mustafa Kemal Paşa İle İlişkileri,* Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, Hacı Bektaş Veli Özel Sayısı, (197-207).

Mumyakmaz Güzel, H. (2021), 20/05/2024 tarihinde https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/mustafa-kemal-pasanin-ankaraya-gelisi-27-aralik-1919/?pdf=3454 adresinden erişilmiştir.

Kansu, M. M. (1986). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber (II. Cilt),* TTK Basımevi, Ankara.

Kardeş, S. (1950). *Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de,* Ulus Basımevi, Ankara.

Kılıçözü Z. (1948). *Mustafa Kemal Geliyor,* Filiz, 05.01.1948, S. 4, 9-10.

Şahin, G. (2017). *Yerel tarih çalışmalarına katkı sağlayan bir aydın: Cevat Hakkı Tarım,* Tarih Araştırmaları Dergisi, 36 (62), 229-246.

Şahin, G. (2017). *Bozkır'da Bir Kültür Yuvası: Kırşehir Halkevi, (1936-1951),* Grafiker Yayınları, Ankara.

Uzun, H. (2006). *Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele Başlarında Kırşehir'e Gelişi,* Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlke ve İnkılapları Tarihi Enstitüsü, CTAD, S. 3, (59-76).

Ünsal, V., Karaköse, H., Tuğluca M., Özüçetin,Y., (2013). *Kırşehir (Siyasi Tarih ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası).* (Ed. Yaşar Özüçetin), Gökçe Matbaacılık, Ankara.

Tarım, C. H. (1956). *Atatürk Kırşehir'de,* Memleket Matbaası, Ankara.

TBMM Albümü (1920-2010), II. Cilt (1950-1980), (2010). Gökçe Matbaacılık, Ankara.

TBMM I. Dönem Meclis Albümü (1920-1923), (2022). TBMM Matbaası, Ankara.

Yurdakul, R. (1962). *Hayatımın Romanı ve Harp Hatıralarım*, Nur Matbaası, İstanbul.

Yılmaz A. (2024). *İstiklal ve İhtilal'in Bozkır Serüveni (Kır-Şehri),* Barış Kitap Basım Yayın, Ankara.

İnternet Kaynakları

(http://www.kirsehir.gov.tr/tarihce Erişim Tarihi: 15.05.2024).